

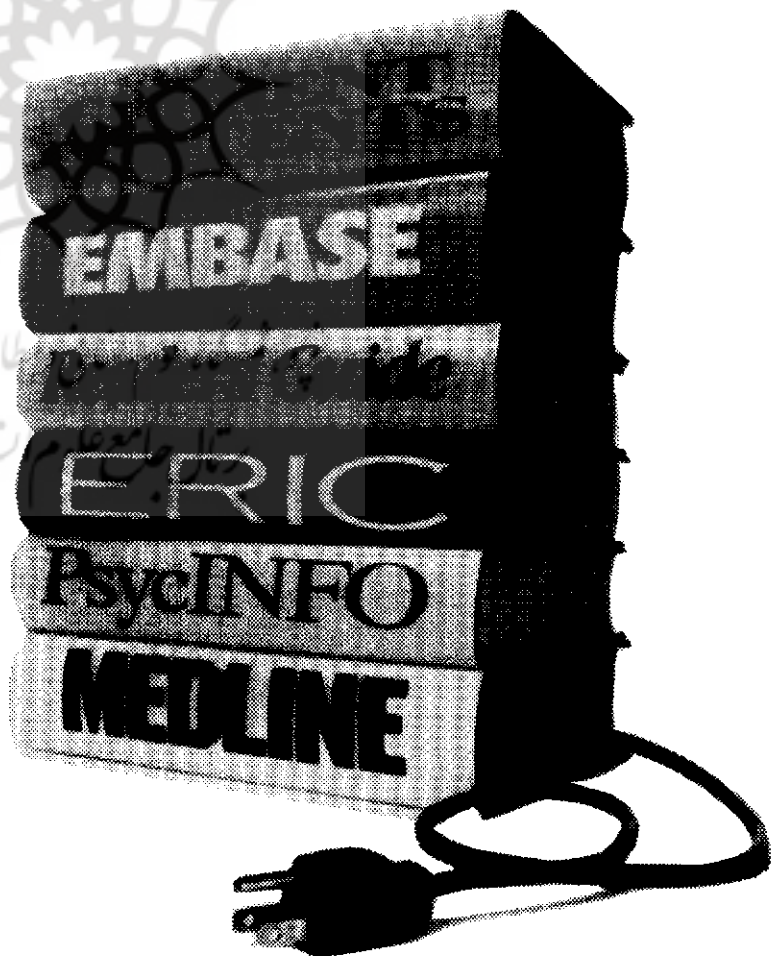
استاندارد "ایزو" و ملاحظاتی در خصوص انتشار مجله‌های جدید

ریچاد داورتی
ترجمه عباس گیلوری

میزگرد مسئولان ایفلا^۱، اولویت فراوانی را برای کاوش در حوزه موضوعاتی که برای دست‌اندرکاران مجلات در ممالک در حال توسعه مهم به نظر می‌رسد، قائل شده‌اند. هدف اصلی در اینجا بحث درباره استانداردهای "سازمان بین‌المللی استاندارد ایزو"^۲ در ارتباط با ادواریها، با توجه ویژه‌ای به نحوه سودمند بودن این معیارها برای بنیان مجلات جدید التأسیس بود. اما با کند و کاوی در این حوزه به راحتی مشخص شد که مشکلاتی که یک بانی مجله در کشورهای در حال توسعه با آن مواجه است بسیار بنیادی‌تر از نگرانی صرف درباره به کار بستن این استانداردهاست. در نتیجه تصمیم بر آن شد که با عنایت به اهمیت رعایت استانداردهای بین‌المللی درباره مشکلاتی بحث شود که در آغاز راه‌اندازی مجله‌ای جدید، باید مرتفع گردد.

همان‌گونه که افراد جهان از ترقیات کتابخانه‌ای آگاهی یافتند، این امر نیز به نحو بارزی آشکار گردید که ضرورتی آنی برای تأسیس مجلات دیگری که کتابداران کشورهای جهان سوم بتوانند نظریات و مسائل مشترک خود را با یکدیگر ردیابد کنند، وجود دارد. مجلات با مسائلی فراسوی مشکلات انتشار مواجهند. آنها دست به گریبان مشکلاتی چون هزینه، اعتبار، کنترل کتابشناختی و سیاست‌های امانت بین کتابخانه‌ای هستند.

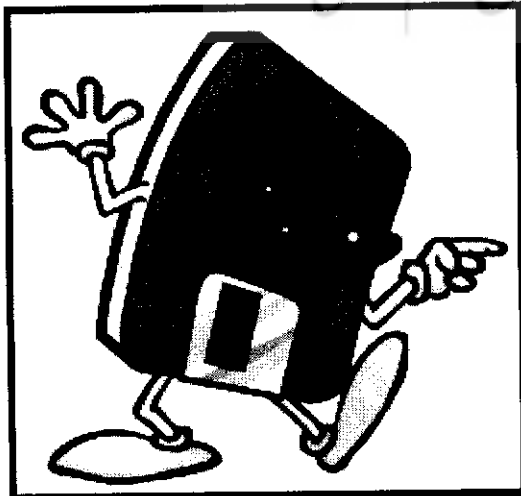
موانع ارتباطی در بسیاری از حوزه‌های جغرافیایی رعب‌انگیز است. افراد نه تنها باید بر حصارهای زبانی غلبه یابند، بلکه واقعیت آن که موقعیت اقتصادی و اجتماعی کشورهای جهان بسیار متفاوت است. عموماً هیچ راه حل واحدی قابل اجرا برای تمامی ملیت‌ها نیست. بعضی از کشورها به منظور ارتباطات حرفه‌ای، صرفاً دارای مجله یا نشریه‌ای خبری‌اند در صورتی که جمعی دیگر از کشورها قادر به فراهم‌آوری هزینه لازم یک مجله در هر کتابخانه‌اند. مؤسسه بین‌المللی استاندارد ایزو، فدراسیونی جهانی

کاغذ برای چاپ مقالات را نداشته باشند یا چاپگری موجود نباشد یا چاپگرها به قدری غیرقابل اعتماد باشند که مشترکین را از کوره به در کرده و آنها را مجبور به قطع اشتراک مجله کنند، قواعد استاندارد چه ارزشی خواهد داشت.

سال گذشته نگارنده تحت تأثیر مقاله‌ای که توسط آقای کوان نیارکو^۷ سردبیر مجله Ghana Library Journal که در میزگرد ویراستاران ارائه گردید، قرار گرفت. او در این مقاله به وضوح به شرح نارضایتی‌ها و مبارزه طلبیهایی که همکاران او در آفریقای غربی باید تحمل کنند، پرداخته بود. افزایش آگاهی من از موانعی که همکاران ما در کشورهای نوزا برای انتشار هر نشریه باید بر آنها غلبه یابند به چیزی جز تشدید تحسین اینجانب نسبت به ایثار حرفه‌ای آنها نینجامیده است.

یک سردبیر آمریکایی هیچ‌گاه قادر به فهم کامل مصائبی که یک سردبیر کشور آفریقایی باید هر روزه با آنها دست و پنجه نرم کند، نیست. به هر حال، تجربیات شخصی اینجانب در چندین حوزه، مدارک مورد نیاز برای نوشتن درباره مصائب آغاز به کار مجله‌ای جدید را فراهم آورد. من به تجربیات خود در راه‌اندازی مجله Journal of Academic Librarianship سال ۱۹۷۵ رجوع می‌کنم. در آن زمان من و همکارم آقای ویلیام اچ. وب^۸، پذیرای خطرات مالی احتمالی شدید، زیرا به این خطر کردن اعتقاد داشتیم و همکاران متخصص ما نیز با مشترک شدن آن نشریه پاسخگوی دعوت ما شدند. دو سال اول از دشوارترین سالها بود. ما در یافتیم که مشترکین بالقوه تا

برای مؤسسات ملی استاندارد است که به نشر معیارهایی برای بسیاری از تولیدات می‌پردازد. بهبود بخشیدن و یافتن استانداردهای کتابشناختی، برعهده یکی از کمیته‌های بسیار تخصصی آن سازمان است. ایزو، استانداردهای خود را در نگارشهای مجزایی به زبان انگلیسی و فرانسه منتشر می‌کند و تعدادی از این استانداردها به زبان روسی ترجمه شده است. ایزو، سالانه اقدام به انتشار کاتالوگی می‌کند که نه تنها تمامی استانداردهای جدید را فهرست می‌کند، بلکه نشانی مؤسسات عضو آن سازمان را نیز ارائه می‌دهد. این کاتالوگ دارای ارزش ویژه‌ای است، زیرا بدان وسیله می‌توان دریافت که آیا کشور مورد نظر، به ترویج استانداردهای ملی می‌پردازد یا خیر.

ایزو، استانداردهای متعددی درباره ادواریها منتشر کرده که راهنمای سودمندی برای مدیران نشریات است. این استانداردها جمع آوری شده و با همکاری مشترک ایزو و یونسکو در کتاب واحدی با عنوان "راهنمای استانداردهای ایزو"^۹ منتشر شده است. پیروی از این معیارها به مسئولان نشریات در ارائه نشریه‌ای منظم که برای مراجعه‌کننده سهل المراجعه و از جهت همخوانی نشریه با سیستم‌های بین‌المللی کتابشناختی، مطمئن است، یاری می‌کند.

تعداد ویراستاران نشریاتی که از وجود استانداردهای ایزو آگاهند، برنگارنده محرز نیست. حتی در کشوری چون آمریکا با تاریخچه دیرینه انتشارات کتابداری، براحتی می‌توان اظهار کرد که هیچ نشریه متأخری، تمامی معیارهای "مؤسسه ملی استانداردهای آمریکا"^{۱۰} را که منطبق با استانداردهای ایزو یا پیشنهاد آن مؤسسه است رعایت نکرده است. نگارنده این مقاله نیز از وجود استانداردهای ایزو صرفاً در اجلاس ایفلا در استریسک پلسو^{۱۱} مطلع گشته است.

پیش از پرداختن به جزئیات چند استاندارد ایزو، می‌خواهم توجه خویش را معطوف نکاتی کنم که مسئولان مجلات در کشورهایی که توسط ایفلا نام ملیت‌های نوزا^{۱۲} را به خود گرفته‌اند، باید به منظور اطمینان از مانایی مجله جدیدالتأسیس خود حل کنند. گرچه انطباق و پیروی از استانداردها امری ضروری است، اما اهمیت مبحث بقاء در اذهان اشخاص یا سازمانهاست که باعث آغاز به کار نشریه‌ای جدید می‌گردد. اگر مسئولان مجلات استطاعت خریداری

از با ارزش بودن مجله اطمینان نیابند پول خود را صرف خرید آن نمی‌کنند، و این بی‌اعتمادی در خلال دو یا سه سال اول انتشار مجله همچنان ادامه می‌یابد. در ابتدا ما خود فهرست مشتریان پستی، حروفچینی مجله، تهیه صورتحساب‌ها، و آماده کردن هر نشریه را به صورت مجزا و آماده برای پست برعهده داشتیم. مجله حدود پنج سال از عمر خود را طی کرده و اکنون به خوبی جا افتاده است. بسیاری از مشکلاتی که در آغاز بسیار جدی می‌نمود، اکنون چندان جدی نمی‌نمایند. اما به تجربه مانایی مجله، اکنون درک بهتری نسبت به انواع مصائبی که دیگر مسئولان نشریات باید به حل آنها بپردازند، پیدا کرده‌ایم. شخصی که قصد انتشار مجله جدیدی را دارد باید بودجه کافی فراهم آورد، با چاپخانه معتبری قرارداد ببندد، نظامی را برای توزیع تدارک ببیند، خوانندگان بالقوه را جذب کند، و قادر به فراهم آوری مقالات کیفی و ارزشمند باشد. مشکل بسیار حیاتی اطمینان از حمایت پولی کافی برای اجرای طرح است. ناشر باید از وجود ضرورتی حقیقی اطمینان یابد. ضرورت ناگزیری که ادامه یافتن شماره‌های آغازین را تضمین کند، از اهمیت وافرری برخوردار است. حمایت مالی می‌تواند از طریق حق عضویت مشترکین، آگهی‌ها، یارانه‌های سازمانی یا دولتی، و یا ترکیبی از این موارد حاصل آید. اگر مجله‌ای با پشتوانه مالی برای تضمین دو یا سه شماره اول، شروع به انتشار کند به احتمال قوی می‌توان گفت که دو یا سه شماره اول، تنها شماره‌هایی خواهند بود که منتشر می‌شوند.

باید توجه کافی معطوف شکل فیزیکی مجله جدید کرد. برعهده تحقیقات است که نشان دهند شکل ظاهری مجله نیز می‌تواند در جذب خوانندگان سخت‌گیر از اهمیت وافرری برخوردار باشد. به علاوه، مسئول مجله نیز باید نسبت به ثبات قیمت هوشیار باشد. گرچه طراحی خوب و نشر مجله در چند رنگ از جذابیت خاصی برخوردار است، هزینه طراحی و تولید آن بسیار گرانتر از چاپ مجله با دو رنگ است. حتی اگر اولین شماره مجله به طریق استنساخ بیرون آمده به یکدیگر منگنه شده باشند، باید سعی در ارائه جذابتر آن داشت. دانستن این نکته که چه تعداد مجله کتابخانه‌ای بر طبق استاندارد منتشر شده‌اند و این که چرا بسیاری از مجلات در دهه ۱۹۴۰ با حروف ریزی منتشر شده‌اند که خوانندگان معدودی براحتی قادر به خواندن آنها بوده‌اند، مرا متحیر می‌سازد. با انتخاب حروف ۱۰ یا ۹ پنطی^۹ به جای حروف ۱۱ پنطی می‌توان در هزینه صرفه‌جویی کرد، اما با این فرایند، مجله خوانندگان خود را نیز از دست خواهد داد. توصیه من آن است که مجله جدید با کیفیت متوسطی شروع به کار کند و بتدریج با دستیابی به تجربیات بیشتر، کیفیت فیزیکی آن افزایش یابد.

سردبیر باید قادر به انتشار مقالاتی باشد که خوانندگان را جذب کند و علائق آنها را برآورده سازد. به دلایل مختلف، کیفیت مقالات اولیه بسیار با اهمیت‌تر از کیفیت مقالاتی است که در شماره‌های بعدی منتشر می‌شوند. محتوای اطلاعات اولین شماره‌های مجله باید خواننده را ترغیب به حمایت از آن - چه از طریق اشتراک و چه از طریق ارسال مقاله - کند. تأکید مقاله‌های اولیه باید بر مباحثی استوار باشد که از اهمیت وافرری برخوردارند. گرچه مقالات فاضلانه در موضوعات اخص ممکن است توجه خواص را جلب کند، اما ضرورتاً باعث جذب مشترکین مجله نخواهد شد.

نتیجه آنکه نباید اقدام به انتشار مجله جدیدی کرد مگر اینکه ناشر یا مسئول مجله دلیلی منطقی برای موفقیت داشته باشد. گرچه اعضای ایفلا معترفند که موانعی که ناشران یا مسئولان مجلات در کشورهای نوزاد با آن دست به‌گریبانند بسیار حادتر و دشوارتر از مسائلی است که ناشران در ممالک صنعتی با آن مواجهند، اما نکته اساسی پیش از ارائه اولین دست‌نویس برای چاپ، درگیری آنها با فرایند دقیق و عینی طرح مجله است.

قصد یافتن مخاطبانی در چند زبان دارند، اهمیت فراوان دارد. چکیده‌ها باید حداقل به یکی از زبانهای رسمی ایفلا چاپ شوند. اگر چکیده به تمامی زبانهای رسمی چاپ شود بسیار مناسب خواهد بود، اما به دلیل هزینه‌های فراوان آماده‌سازی و چاپ، تحقق چنین عقیده‌ای به ندرت امکان‌پذیر است. میزگرد مسئولان ایفلا تأکید فراوانی بر اهمیت ضمیمه کردن چکیده برای هر مقاله داشته است.

خلاصه آن که استانداردهای بین‌المللی فراوانی در حوزه انتشارات موجود است که می‌تواند برای اشخاصی که علاقه‌مند نشر مجله‌ای هستند، مفید باشد. پیروی از این استانداردها، اطمینان از توانایی جذب و پذیرش سریعتر در ساختار کتابشناسی‌های جهانی را فراهم می‌آورد. برای ناشرانی که قصد راه‌اندازی مجله‌ای جدید را دارند، موضوعاتی بسیار بنیادی‌تر از ساختار فیزیکی و کتابشناختی مجله وجود دارد. اولین ضرورت، دستیابی به مقبولیت عامه برای یک مجله تازه کار است. دومین نکته، ابزار پولی کافی و سومین ضرورت، افرادی هستند که مشتاق مجله بوده و قادر به اشتراک آن هستند. در صورت دستیابی به این سه موقعیت، دلیلی منطقی برای موفقیت مجله جدید حاصل آمده و بدین وسیله خواهد توانست با جوامع تخصصی بین‌المللی ارتباط برقرار سازد.

یادداشتها:

* Dougherty, Richard M. "ISO Standards and other Considerations in Starting New Journals". IFLA Journal, 6 (1980), 1. PP.13 - 16.

1. IFLA Editors Round Fable
2. International (Organization for Standardization (ISO)
3. ISO Standards Handbook I
4. American National Standards Institute
5. Strbske Pleso
6. emerging Nations
7. Kwan, Nyarko
8. William H. webb
9. Font:

به معنی نقطه و واحد مقیاس در چاپخانه و به ضخامت ۰/۳۷۶ میلی‌متر.
مترجم

10. Running title.

11. Informative abstract

اکنون اجازه دهید به استانداردهای ایزو برگردیم. هنگامی که تصمیم به انتشار مجله‌ای گرفته شد، استانداردها مناسب بیشتری می‌یابند. بسیاری از استانداردهای ایزو مورد استفاده واقع شده است. شماری از استانداردها نسبت به دیگران از اهمیت بیشتری برخوردارند اما همه آنها می‌توانند مفید باشند. راهنمایی برای کمک به نویسندگان در تهیه دستنوشته آثارشان وجود دارد. این راهنما (ISO - R215) اطلاعاتی را درباره شیوه ارائه موارد ذیل بیان می‌دارد: (۱)، سرفصل‌ها (۲)، ترجمه و خلاصه (۳)، یادداشت‌ها (۴)، ارجاعات کتابشناختی (۵)، جداول و تصاویر، و (۶) نحوه به کارگیری نمادها و اختصارات. راهنمای ناشران و ویراستاران (ISO-8-1977 (E) اطلاعات مفیدی را برای طراحی فیزیکی انتشارات به شیوه‌ای که استفاده از مجله را آسان کند، ارائه می‌دهد. همچنین آموزشهای ارزنده‌ای را درباره مشخصه‌های اطلاعاتی که باید در یک مجله ارائه گردند، فراهم می‌آورد. از جمله می‌توان به مواردی چون: به کارگیری عنوان مکرر^{۱۱}، صفحه شمار، و طرح صفحات مجله اشاره کرد. همچنین استانداردهایی برای فهرست مندرجات مجله، ISO - R18، شیوه ارائه نمابه جلد‌های مجله، ISO - 999، استفاده از چکیده، - ISO - 214 (E) 1976، وجود دارد. استانداردهای دیگری نیز موجودند که برای ویراستاران و ناشران دارای اهمیتند و همان گونه که قبلاً اشاره شد، ایزو با همکاری یونسکو در همکاری از تمامی استانداردهای مصوب و پیشنهادی را به صورت مجزا منتشر کرده است.

لازم به تذکر است که اگر همه ویراستاران و ناشران، بدون استثناء تمام توصیه‌ها و استانداردهای ایزو را به کار بندند، متون تخصصی ما از دید زیباشناسی ملال‌آور خواهد شد. همه نشریات بسیار شبیه هم خواهند بود. گرچه ممکن است ناشران و ویراستاران خواهان رعایت استانداردها باشند، در عین حال آنها طالب منحصر به فرد بودن مجله خود نیز هستند. از این روی ویراستاران باید استانداردهای ایزو را به عنوان یک راهنما یا رهنمود تلقی کنند. اما در این زمینه استثنائاتی نیز وجود دارد. ارائه اسنادهای کامل کتابشناختی و اطلاعات کافی، برای پیوستن به ساختار کتابشناختی ملی یا جهانی ضروری است.

ارائه چکیده تمام نما^{۱۱}، به خصوص برای انتشاراتی که